

Ngọn lửa hiện đời và lời cảnh tỉnh từ Kinh Lửa Cháy

ISSN: 2734-9195 10:10 02/12/2025

Nếu không tỉnh giác để nhận diện lửa tham - sân - si mỗi ngày, chúng ta sẽ bị thiêu đốt ngay trong đời sống hiện tại - dù mọi thứ xung quanh vẫn còn nguyên vẹn.

Những ngày gần đây, các vụ hỏa hoạn liên tiếp tại Hồng Kông và tại nhà máy bia Habeco (Hà Nội) đã khơi dậy nỗi bất an trong cộng đồng. Chỉ trong khoảnh khắc, tài sản tích lũy nhiều năm có thể hóa tro; sự sống trở nên mong manh trước những biến động không lường.

Các sự kiện này gợi nhắc chúng ta về tính chất vô thường và khổ vốn là dấu ấn của mọi pháp hữu vi.

Trong bối cảnh đó, giáo lý từ Kinh Lửa Cháy – Ādittapariyāya Sutta vang lên như một lời cảnh tỉnh vượt thời gian. Đức Thế Tôn không chỉ nói về lửa vật lý thiêu đốt sự vật, mà chỉ thẳng vào ngọn lửa nội tâm đang âm ỉ cháy trong mỗi người - lửa của tham, sân và si.

Kinh Lửa Cháy thuộc Tương Ưng Bộ – Tương Ưng Sáu Xứ (Saḷāyatana Saṃyutta), được thuyết tại Gayāsīsa cho 1.000 đạo sĩ Jaṭila, những người vốn thờ thần lửa. Với bài pháp này, đức Phật chuyển hóa hoàn toàn biểu tượng tôn giáo về lửa, biến nó thành ẩn dụ triết học – tâm lý sâu sắc.

Hình ảnh cháy chung cư ở Hồng Kông. Nguồn: St

Bài kinh mở đầu bằng tuyên bố gây chấn động: *“Tất cả đều đang cháy”*.

Từ mệnh đề đó, toàn bộ cấu trúc luận lý của bài kinh triển khai thành một hệ thống hoàn chỉnh về sự thiêu đốt của sáu căn và con đường đoạn tận.

“Này các Tỷ-kheo, tất cả đều cháy. Này các Tỷ-kheo, cái gì tất cả đều cháy?

Con mắt cháy, các sắc cháy, nhãn thức cháy, nhãn xúc cháy; cảm thọ do nhãn xúc sinh, hoặc lạc, hoặc khổ, hoặc bất khổ bất lạc cảm thọ cũng đều cháy.

Cháy với lửa tham, với lửa sân, với lửa si; cháy với sinh, già, chết, sầu, bi, khổ, ưu, não.”

Đức Phật sau đó lặp lại cấu trúc này với tai – mũi – lưỡi – thân – ý, làm thành một hệ thống luận chứng đầy đủ: toàn bộ lục căn, lục trần, lục thức đều đang cháy.

Và chính vì *“tất cả đều cháy”*, nên vị Thánh đệ tử *“nhàm chán, ly tham, giải thoát”*.

Đây là đoạn gây ấn tượng mạnh nhất trong toàn bộ Tương Ưng Bộ Kinh về cơ chế vận hành của khổ. Khi đức Phật nói *“cháy”*, Ngài không mô tả hiện tượng vật lý, mà dùng ngôn ngữ tượng trưng để chỉ:

Cháy bởi tham: Mắt thấy sắc liền sinh ưa thích. Sự ưa muốn này chính là *“ngọn lửa”* đang thiêu đốt tâm thức, một quá trình vi tế, liên tục, khó nhận biết nếu

không có chính niệm.

Cháy bởi sân: Khi không hài lòng, tâm phản kháng, chống đối; sự nóng nảy ấy chính là lửa đốt từ bên trong.

Cháy bởi si: Do vô minh, con người bám chấp vào cảm thọ, xem chúng là “tôi”, “của tôi”. Ngọn lửa si khiến chuỗi khổ tiếp tục vận hành.

Khi ba loại lửa này hiện diện, toàn bộ quá trình nhận thức (phassa → vedanā → taṇhā → upādāna → bhava...), đều “bị đốt nóng” và dẫn đến luân hồi.

Theo phân tích của bản Kinh, cháy là trạng thái mặc định của người phàm. Không cần ai đốt - tự tâm đã cháy vì vô minh. Điều này hoàn toàn phù hợp với mô hình Duyên khởi: vô minh → hành → thức → danh sắc... → thọ → ái → thủ → hữu.

Chính thọ là điểm mấu chốt. Cảm thọ khởi lên tức thời, và do ba độc mà trở thành “lửa”.

Phân tích của đức Phật chỉ ra một quy luật rất “hiện sinh”:

Mọi trải nghiệm đều bắt đầu từ lục căn.

Căn tiếp xúc trần sinh thức → xúc → thọ.

Thọ nếu không được tu tập sẽ dẫn tới ái và thủ.

Như vậy, “cháy” là ẩn dụ cho chuỗi phản ứng vô minh.

Kinh cho thấy tại sao đức Phật dạy: “Quán thọ trên các cảm thọ”.

Bởi vì nơi cảm thọ chính là điểm chuyển hóa.

Nếu thấy rõ cảm thọ chỉ là hiện tượng sinh – diệt, không phải “tôi”, thì lửa tắt.

Đức Phật không dạy tránh mắt thấy sắc, tai nghe tiếng... mà dạy: tiếp xúc trong tỉnh giác, không đồng nhất với cảm thọ, thấy sự vô thường – khổ – vô ngã của các pháp.

Như vậy, “tắt lửa” không phải là dừng thế giới bên ngoài, mà là không cho phiền não phát sinh từ cảm thọ.

Khi nhìn những sự kiện cháy nổ bên ngoài, chúng ta dễ thấy sự đáng sợ của lửa vật lý. Nhưng đức Phật nhắc đến một loại lửa còn dữ dội hơn: ngọn lửa trong tâm, thứ đang thiêu đốt đời sống tinh thần con người hiện đại: áp lực công việc, xung đột cảm xúc, cảm giác không vừa ý, chạy theo ham muốn vô tận.

Kinh dạy ta quay trở về quan sát chính mình: nhận diện những cảm thọ đang nổi lên, không để ba độc thiêu đốt, đưa tâm về sự tĩnh lặng, sáng suốt.

Đây là bài học quan trọng cho hành giả và cũng thiết thực cho bất kỳ ai muốn sống an ổn hơn giữa đời sống nhiều biến động.

Kinh Lửa Cháy là một trong những bài kinh tiêu biểu về hiện tượng học của cảm thọ trong giáo lý Nguyên thủy. Qua hình ảnh “tất cả đều cháy”, đức Phật chỉ rõ bản chất của mọi kinh nghiệm giác quan khi bị tham – sân – si chi phối.

Các vụ hỏa hoạn gần đây nhắc chúng ta về sự mỏng manh của đời sống. Nhưng giáo lý từ Kinh Lửa Cháy (Ādittapariyāya Sutta) đi xa hơn. Ngọn lửa đáng sợ nhất không nằm ở nhà cửa hay vật chất, mà nằm trong sáu căn của từng con người.

Nếu không tỉnh giác để nhận diện lửa tham – sân – si mỗi ngày, chúng ta sẽ bị thiêu đốt ngay trong đời sống hiện tại – dù mọi thứ xung quanh vẫn còn nguyên vẹn.

Dập lửa ngoài là bảo vệ thân mạng,

Dập lửa trong Tâm là bảo vệ cả một kiếp người.

Khi chúng ta thực sự thấy rõ: “Tất cả đều đang cháy.” thì con đường giải thoát – mới thật sự mở ra.

Tác giả: **Đào Thành Nhân**